

مطالعه نمادهای گیاهی در طراحی نشانه‌ها در ایران

زهرا احمدزاده کلیبر^{۱*}، هانیه شیخی نارانی^۲، علی اصغر ایمان زاده چرندابی^۳

۱- کارشناسی ارشد ارتباط تصویری، Z.ahmadzadeh.08@gmail.com

استادیار، مدرس دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، دانشکده هنر و معماری و دانشگاه هنر کرج (غیرانتفاعی کرج) H_sh_graphica@yahoo.com

استاد، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، دانشکده هنر و معماری تهران مرکز Mpa.ali@gmail.com

چکیده

گیاهان در جهان باستان نمادی از قدرت و دارای نیرویی مقدس بوده‌اند، که این امر موجبات ستایش آنها توسط انسان‌ها را فراهم می‌نمود. داشتن جایگاهی مقدس در باورها شاید به این علت است که گیاه، تجسمی از خدای رویدنی‌ها بود و آدمی با متوسل شدن به این خدا خواستار نعمت و افزایش برکت می‌شده است. از آنجا که گیاهان ضمن خوراکی بودن خواصی چون درمانگری، نشاط آوری و مسموم‌کنندگی داشته به ارزش آن اضافه شده و در مراسمات و آیین‌ها نیز از آن بهره می‌گرفتند. حتی منشاء برخی از آنان را از جهانی دیگر و یا بهشت می‌دانسته‌اند. با دانستن انواع گوناگون گیاهان مقدس میتوان به ریشه یابی مفاهیم آنها در قالب نماد پرداخت، و ماندگاری این تقدس را در دوران معاصر و تاثیر آن در هنر گرافیک بویژه نشانه شناسی بررسی کرد. پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیلی- تاریخی انجام شده و شیوه جمع آوری اطلاعات بصورت اسنادی و بر اساس مطالعه کتابخانه‌ای انجام یافته است. در نهایت یافته‌ها بیانگر این است که هنر ایران آکنده از نقوش گیاهان است، و تداوم کارکرد و اهمیت گل‌ها، گیاهان و دیگر نباتات در آثار بوضوح قابل رویت است. از لحاظ احساسی نیز با ستایش و الهام هنرمندان روبرو بوده است.

واژگان کلیدی: ایران، هنر معاصر، گیاهان، مقدس، نشانه.

۱- مقدمه

بر اساس باورها درخت و گیاه محور مشترکی است، که جهان آسمانی و زمینی و زیرین را بهم متصل می‌سازد. نقش پررنگ و حائز اهمیت گیاهان در طول دوران‌های مختلف و در جوامع متفاوت امری است قابل لمس، که تأثیرش همچنان در فرهنگ و هنر هر ملت آشکار است. بسیاری از مردمان تمدن‌های گذشته به گیاهان احترام ویژه‌ای قائل بودند. انسان با انجام اعمالی تشریفاتی به نام آیین سعی در بهره‌گیری از اعتقادات خویش می‌کند و برای هریک از آنها نمادی در نظر می‌گیرد که پای در جسمی دنیوی گذاشته و روحی اخروی را بدنبال دارد، و بحدی به آن وابسته است که نگرهبانانی نیز برای آن در نظر می‌گیرد تا مبادا روح سرکش و خوی حیوان‌گرایی کمر به نابودی آن گیرد و جاودانی آن را فنا ببخشد.

در این پژوهش ضمن طرح این نکته که طبیعت و گیاهان، یکی از مهمترین پایه‌های هنر ایران است، جنبه اعتقادی و مقدس آن نیز در باور آفرینش و شروع هستی بررسی می‌شود. همینطور انتساب نمادین آنها به عنوان مظهری ماورایی و علت ماندگاری آن در حیطه هنر و نفوذ به عرصه گرافیک دوران معاصر نیز جای بحث فراوان دارد که امید است در پایان این پژوهش به پاسخ برخی از آنان برسیم. زمانی که از گرافیک سخنی به میان می‌آید دایره گسترده‌ای از هنری نوین باز می‌شود که ما در اینجا به اختصار برخی